

VARIOUS

AENIGMATA

FENNICA

Various
Aenigmata Fennica

«Public Domain»

Various

Aenigmata Fennica / Various — «Public Domain»,

Содержание

AENIGMATA FENNICA	5
Конец ознакомительного фрагмента.	9

Various

Aenigmata Fennica / Suomalaiset Arwotuxet Wastauksien kansa

AENIGMATA FENNICA

In solo meo Patrio Ostrobotnia, usitatissima ac tritissima, quae inter confabulationes vespertinas, Fenni nostri, ad acuendum ingenium Juvenile, more Veterum Gothorum, solvenda proponunt.

Sphingis erat aenigma: Quodnam esset animal mane Quadrupes, medirie bipes, vesperi tripes. Hoc qui solvere non possent, ab illo sunt interrempti. Solvit autem illud! Oedipus, hominem esse dicens.

Hoc aenigma tibi conjectandum relinquo, ego Sphingem praestiti, Tu Oedipus esto.

Erasmus.

Esipuhet.

Että Suomalaiset Arwotuxet eli Tapauxet nyt ulosannetaan se tapahtuu seurawaisten syitten wuoxi. Ensin arwoitusten ijän ja wanhuuden wuoxi: ne owat jo Wanhasa Testamentisä ollehet tawalliset, ja edespantijn pidoisa ja muisa tiloisa wastattaa. Duomarein Kirjan 14 Lugusa v. 12:15 luetaan kuinga se sangari Simsoni edespani Philistereille tämän tapauxen: Ruoka läxi Syömäristä ja makeus wäkewästä. Ne wanhat Göthit, meidän Esi-Isämme täsä waldakunnasa koettelit arwotuxilla Toinen toistansa kuinga tarkka peränajatus, hywä äly ja taito itte kullakin oli nijnkuin wanhat ikuiset sadut sen näyttävät; ei ainoastansa wälinsä pidois ja juomingeisa; ja muutoin aamu ja ehto puhteilla arwotuxia arwoiteltijn; mutta myös koska ylkä eli nuori mies tuli tyttärtä pyytämään, nijn hänen eteensä aseteltijn kolme eli usiampi arwotus, koetellak nijllä hänen tajuansa, ja jos hän ne osais wastata ja selittää nijn hän sai tyttären; mutta muutoin ei, waan luettijn typeräxi ja kelwottomaxi. Samoin nähdään Jothain, meidän Esi-Isäimme Suomalaisien ja Ruottalaisista saduista, että kolme eli yhdexän arwotusta laskettijn kuoleman ansanneille Wangeille, jotka olit hengensä rikkoneet, ja jos he osaisit ne wastata; nijn he hengensä säylytit.

Sitä likin nijn erinomattain näistä Suomalaisista arwotuxista tutaan Suomen kansan sywä perään ajatus ja hywä äly, että somaisijn wertauxijn, jotka luonnon tunnosta otetut owat, sisälle kietoa ja peittää asiat. Ja nähdään näistä arwotuxista, että Suomen wäki ajattelee ja kuwailee nijn tarkasti kuin suingin joku muu kansa maan päällä, eikä heidän ajunsa ole muita halwempi.

Wielä nijn näistä Arwotuxista opitaan Suomen kielen runsaus ja soweliasuus kaikenlaisia asioita ulostoimittaak. Näisä, nijnkuin myös Runoisa ja Suomalaisisa sananlaskuisa, on Suomen kieli wanhasa puhtautesaan säylynnyt.

Edespäin, nijn nämät Arwotuxet sijnä tarkoituxes ulos annetaan, että nekin jotka on hitaammat älyämään, ja kehnot kirjamiehet ja huonot lukiat, erinomattain lapsi wäestä ja nuorista tulisit houkutelluxi ja yllytetyxi wähintänsäkin näitä haluisemmasti lukemaan, nijnkuin lystin wuoxi ja huwixi, ja nijn huomahtemata oppisit kirjaa lukemaan.

Wihdoin nijn lusia taita hawaita, että monta arwotusta on yhdenkaltaset mutta wäähä toisilla sanoilla. Ja minä olen aistainnut näitä kootesani, että ne muuttelewat maan paikkain puhenparren jälkeen; jonga tähden minä ne olen waikka yhdet ja samat ylöskertonut; jota ei lusia taida pahaxua. Monta arwotusta kuuluu rumalda ja riwolda, mutta ei merkitse nijn pahaa. Usiammat nijstä minä olen peräti ulos jättänyt; ja se on uskottawa että monta muuta arwotusta wielä meidän maasamme on joita en ole tainnut tawottaa. Kookkoot ja lisätkööt muut toisti ne kuin jälillä löytää taitaan. On

kuitengin meillä Suomalaisilla nyt täsä koosa usiammat Arwotuxet kuin yhdelläkään toisella kansalla, esimerkixi Ruotsalaisilla, joista muutamia kymmenkuntia on ränttihin tullut ja ulos annetut.

Koska he, ja muut kansat on arwotuxiaan säilyttänehet ja arwosa pitäneet mixikäs ei Suomalaiset arwotuxet olis sitä ansainneet, että ne tallella pidetäisijn ja ei jäis ikuseen unhohduxeen ja mies mieheltä ulkomuistilta ailehtimahan. Ei ne ole halwemmat sentähden että ne kamalalta kuuluwat; waan juuri sijnä asian haaras ne sen synkän itäisen maan puheen partta lähestywät.

Wijmmeisexi, nijn waari otetaan, että nuori wäki, pojat ja tyttäret, wielä nytkin meidän maakunnasamme, toinen toistansa näillä arwotuxilla koettelewat; se luetaan häpiäxi, jos ei toinen saata wastata kolmea edespantua arwotusta ja näyttäwät he silloin toinen toisensa häpiä-pihaan, ja tietäwät wähät lapsetkin wielä tänäpäiwänä sanoa toisilleen, jos ei hän (kumppali) tiedä wastata 3 arwotusta.

Hyis, hyis hywölään, hywölän koirat haukkumaan, meeppä tyttö kattomaan mitä sieltä tulee? tuleepa hänestä yxi tyttö repale, ryysyissä, ryäsyissä, hijri hewoissa, kapusta korjana (se on, rekenä) etc.

Kuin näin arwotuxilla kamppaillaan, nijn sanowat he; saatkos minun hywölään; jopa sain sinun hywölään. etc.

Hywölä on wissijn aina pakanain ajasta joku paikka josa häwetään; nijnkuin metsä on tapiola, mehtola ja nijn monta muuta.

Jos nämät arwotuxet halulla vastaan otetaan maanmiehiltä; nijn tästäedes Suomalaiset sananlaskut pian minulda ulosannetaan: nijtä minä olen lisännyt myös 18 ajastaikaa. Elä hywin, rakas lukia!!

Toiwottaa Sinun Maanmiehes
Frantsilasta s. 1 p. Huhti-Kuusa
Wuonna 1783.

Christfrid Ganander.
Philos. Mag.

Suomalaisia Arwotuxia,
Wastauxen kanssa.

1. Kiwinen pelto, rautanen äes, koiwun kuoret siemenenä. Mikä se on?

Wastaus: Pij, tuli rauta, taula.

2. Halli mäellä haukkuu, että luut suusta murenu?

Wast. Loukku, hampun luut murendaa.

3. Hirwi seiso, Lapa lijkku?

Wast. Owi.

4. Teiri puus, suolet maasa, wielä sittenkin kukertaa.

Wast. Kirkkon-kello. N: o 118.

5. Pää kuin ora, häntä kuin sirpi, keskeltä kuin trupattu myllyn säkki?

Wast. Kana.

6. Pää kuin kerä, häntä kuin korento, keskeltä yhtä ymmyrjäinen?

Wast. Kissa.

7. Huuta yöt, huuta päiwät, ei koskaan äni lankee?

Wast. Koski kuohuu.

8. Weden lipu, maan tihku?

Wast. Wenes, lipu, i.e. Ijukas.

9. Liha fadis, liemi wataas?

Wast. Wäki wenhees, wesi airoisa.

10. Pohjatoin, kannetoin, tuoresta lihaa täynnä?

Wast. Sormus.

11. Haapa hallawalla mäellä koiwu korwen kankahalla juuret yhtehen juniwat?
Wast. Lehmän sarwet.
12. Päiwän wijsaus käy maan kunnian päällä, noukki ylös maan kunnian, tuloo mettän wijsaus, ja noukki ylös päiwän wijsauden, maan kunnian päältä?
Wast. Kukko käy pellollen, syö jywiä, ja haukka wie sen pois. N: o 106.
13. Nahka syödään, weri myydään ja liha poltetaan?
Wast. Terwaxet parkki eli petäjän kuori syödään, terwa myydän puu poltetaan terwa haudasa.
14. Mik on tehty minkin mankin, kirjoitettu kimpin kampin, sinitty sinikiwellä, woittu wuoren mustaisella? Wast. Satula.
15. Teppu juoxi tietä myöden terwattu tepun jalat teppu itte terwasempi?
Wast. Reen-jalaxet.
16. Häntä kuin wasta, päältä kuin maxa, sisältä kuin juusto?
Wast. Nauris.
17. Isä synty, kuin pojat purjehti?
Wast. Kuin walkiata isketään, nijn kipinät lentelewät, ennen kuin ilmi walkia saadaan.
18. Tuhat tuhatta, sata sataa, juoxee nijniystä siltaa waskiseen linnaan?
Wast. Herneet, seulasta pataan eli kattilahan.
19. Lato täysi lampaita, punanen tillari keskellä?
Wast. Hampaat suusa ja kieli.
20. Wakka täysi warpuisia, wijkon päästä wijmmestäkin?
Wast. Kirkko.
21. Pääsky lensi päiwän alla, sata miestä sijwen alla, kaikki raudan karwasia?
Wast. Purjehtiwa alus.
22. Mikä se on, joka ei huku wedes, eikä pala tules, ja ei mahu maan rakohon?
Wast. Nimi.
23. Kiukorainen, koukurainen, kaikki pellot paskantopi?
Wast. Sirpi.
24. Kiwinen polto, koiwunen siemen, rautanen äes?
Wast. Tulirauta, katso R: o 1.
25. Tien pituus, porsaan suurus?
Wast. Köysi wyhti.
26. Isäntä wäärä, Emäntä hullu, kolme päätöintä lasta?
Wast. Padan kripa eli sanku, pata, ja padan jalat.
27. Wijsi weljestä edellä menöö, paljas pää takaa ajaa?
Wast. Warpaat edellä, kantapää jälistä.
28. Wijsi nientä, ja joka niemen pääs on kalliot?
Wast. Kynnet wijden sormen nenäs.
29. Liha lijkkuu leipomessa, lieni wartahan nenässä?
Wast. N: o 9.
30. Tissaa tassaa, ehtolla wijmmein rossahda?
Wast. Tallus.
31. Neity käwele pitkin orsia, rijhen parsi peräsä?
Wast. Kissa.
32. Kaxi kukkoo yli orren tappelee?
Wast. Silmät.
33. Lihan lieko lammikos makaa ja ei mätäne?
Wast. Kieli suusa.
34. Iso alla ähkää (röhky) wäähä päällä ressuttaa?
Wast. Kuin kylwetään.

35. Kuinga sitte mailma sikiäis, kuin kaikki miehet ja waimot kuolisit, ja pappi ja walkoonen tamma waan jäis?
Wast. Pappi ajelis ja wihkis poikia ja pijkoja.
36. Mistäs Pappia saadaan, jos kaikki yhteen aikaan kuolisit?
Wast. Studenteistä.
37. Mistäs kaikki kengät yhteen eli kokoon tulee?
Wast. Neulasta.
38. Isän istuu puus, takoo weräjän suus, lampaan lapa suus, koiran kontti kainalos?
Wast. Kuin tuuloo ja on paha ilma.
39. Kyynnärä karwasta, piwo paljasta?
Wast. Kylpywasta.
40. Koira haukku kollotteli, mäen päällä mällötteli minä saporosta pitelin, saporosta sapsuttelin?
Wast. Se on, kuin hamppuja loukutetahan.
41. Karwanen alta, karwanen päältä, karwanen molemmin puolin?
Wast. Fällyt kaxinkerroin.
42. Ruottis walkiaa isketään, tänne säteet lentä?
Wast. Kuin salasmata lyö, ukkosen ilmalla.
43. Ruotis tammia weistetään, tänne lastut lentäwät?
Wast. Kuin tänne tuodaan tammitaldrikkia.
44. Mingätähden jänis juoxoo yli tien?
Wast. Sentähden ettei pääse alatti tieen.
45. Mahtuu aakkunasta, mutt' ei aidan raosta?
Wast. Pölkky.
46. Eläwä hauta, eläwä ihminen?
Wast. Jonas walaskalan wattas.
47. Mitäs se ihminen tarwihtee josta sielu ja ruumis erkanee?
Wast. Kuin waimo on synnyttänyt, nijn hän tarwihtee ruokaa ja juomaa, maito keittoa, ja saunan loukkoa.
48. Minkä tähden Ruottis pannaan kahdet kynttelin saxet arkuun kans kuin joku kuoloo?
Wast. Sentähden ettei saa sormia pois hakuta.
49. Mingätähden kärmes kämpi puuhun kuin poikia saa?
Wast. Että he luulewat hänen kironneen maata syömään, nijn sijtä wijhasta he söisit hänen.
50. Minkätähden kissa poikansa syö?
Wast. Kuin paljon pilataan ja nauretaan.
51. Minkätähden ei sika tähtiä näe?
Wast. Ettei se katto nijn korkialle.
52. Minkätähden ei kettu näe päiwän ylenemistä?
Wast. Että se katteloo aina ylöspäin.
53. Minkätähden herneet toisiansa hakoo padas?
Wast. Ett on wähän, ja pata lujasti kiehuu nijn yxi huuta; täällä mina olen; toinen misä sinä olet.
54. Kuinga eli millä Drengi Hannu woitti huhdon pirulda?
Wast. Sentähden, että hän ajo ämmällänsä huhdalle.
55. Mingätähden käki elättäjänsä syö?
Wast. Sentähden että hän luuloo elättäjänsä panneen hänen werta sylkemään.
56. Teltu seisoo tien siwus, teltun jalat terwattuna, eikä pelkää Herrasta miestä?

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.